

ANTIKA

Obsega *grško književnost starega veka in rimsko*, ki je nastala pod vplivom grške.

Začetki grške književnosti segajo v 8.stol. pr.n.št., ko razvijejo pisavo. Pisavo so prevzeli od SEMITOV. Antična književnost traja od 5. – 6. stol.n.št.

Grško knjiž. razdelimo v 3 obdobja :

- **PREDKLASIČNO** (8. – 5. stol. pr.n.št.) – v tem obdobju se razvije ep
- **KLASIČNO** (5.,4. stol. pr.n.št.) razvoj tragedije in komedije
- **HELENISTIČNO** obdobje (4. stol. pr.n.št. – 5. stol. n.št.)

HOMER

O življenju pričajo nekateri tedanji zgodovinarji, vendar pa vse do danes **ne morejo dokazati, da je oba epa Iliado in Odisejo, napisal on.**

Gibalna sila duhovnega življenja v času Homerja so bili miti. Stari Grki so živeli in mislili v mitu. **Z njimi so si razlagali o nastanku sveta, o naravnih pojavih, ... Verovali so v posmrtno življenje.** Prepričani so bili da po smrti odideš v *HAD*.

ILIADA

Homerjev ep Iliada opisuje **del obleganja mesta Troje v desetem letu vojne.**

Grki so verjeli da ti je že **ob rojstvu določena usoda.**

V boju vseskozi posegajo tudi bogovi.

Iliada se **začne s sporom med Agamemnomom in Ahilom.** Ahil se odloči, da se za Grke ne bori več, v boj stopi šele, ko mu Hektor ubije Patroklesa in se za prijateljevo smrt maščuje in ubije Hektorja. **S Hektorjevim pogrebom se Iliada konča.**

IZ BERILA : Odlomek iz **6. speva** je t. i. **družinski prizor.** Hektorja pokaže kot moža in očeta, ki se poslavlja od žena, ko se odpravlja v boj za rodno mesto.

Odlomek iz **22. speva** prikazuje **zaključni dvoboj med glavnima junakoma bojujočih se sil: Ahilom in Hektorjem ter Hektorjevo smrt.**

Verz se imenuje **HEKSAMETER** – sestavljen iz 5 dakilov in povh.

HOMERJEVA PRIMERA – To je obširna prispodoba za neko dogajanje, ki je povezano z življenjem v naravi.

ZNAČILNOSTI ILIADE – **Opevanje dejanj** enega ali več junakov, **poseganje bogov v dogodke**, obsežne **prispodobe**, (z njimi doseže **epsko širino**, Iliada ima 15609 verzov) uporaba **heksametra** kot metrične oblike, **nad dogajanjem vlada usoda.**

Iliada je **junaški ep**, govori o **velikem in slabem dogodku**, ki je lahko **resničen ali izmišljen** (pogosti v srednjem veku) **evropski junaki.** Ep se začne z Iliado. Konec TROJANSKE VOJNE.

ODISEJA

Odiseja je nadaljevanje Iliade.

Opisuje dolgotrajno **vračanje vojščakov iz Troje v Grčijo.**

Tema Odiseje je **PUSTOLOVSKA** – vse skozi se kaj zapleta
JUNAŠKA – vse ovire junaško premagajo

LJUBEZENSKA – Odiseja čaka doma
njegova žena

V ozadju je **mitološka snov**. Bogovi imajo zelo veliko vlogo. Odiseju na poti nagajajo bogovi, ki so bili na strani Trojancev. Vendar se kljub vsemu srečno **vrne domov**, čeprav **brez vojnih darov**.

Obsega 12000 verzov.

GRŠKA GALSBA

Grki so si glasbo predstavljali kot **glas bogov**.
Bogove so si zamišljali kot **ljudi, ki igrajo glasbila**.

Muzika dobi ime po **Muzah**, po **Zeusovih hčerah**,
varuhinjah umetnosti.

Grška mitologija govori o **veliki moči glasbe**.
Arfej je bil grški pevec, ki je ganil celo kamne.
Glasba je bila sredstvo za **vzgojo**. Otroka naj bi oblikovala v
moralno bitje.

Ločevali so napeve, ki vplivajo pozitivno ali negativno.

NAPEVI:

- - lenoba, mehkužnost
- + odločnost, pogum, delavnost

Glasbena vzgoja je bila **skrb države**. Učenje glasbila in sodelovanje v zboru je bilo **nujno**. Človek, ki je sodeloval v glasbeni vzgoji, je veljal za **izobraženega**.

Glasba je bila zelo pomembna v **gledališču**. Zbor je prepeval **uvodno pesem** (napovedal je dogajanje). Dialog niso govorili, ampak **recitirali ob piščali**.

Igralec je nosil **masko** in ni bil videti mimike, zato je bil glas zelo pomemben. Umetnost govora je bila v tem, da je igralec **z njim prikazal vsa doživetja** (ljubezen, žalost, ...)

GRŠKO GLEDALIŠČE

Grško gledališče se razvije iz **darovanja bogovom**. Ko so darovali živali in vino so poleg uprizarjali igre, peli in plesali. **Iz tega se razvije tragedija.**

TRAGEDIJA – **kozlov spev**, ker so darovali kozle in ker so bili oblečeni v kozlove kože.

Grška tragedija prikazuje **pomemben, toda grozljiv dogodek**. Človek je v tragediji žrtev sil, ki jih ne more nadzorovati. Tragedija zahteva da **mora junak zaradi tega propasti**.

Darovali so bogu **Dionizu, ki je bog vina in razmnoževanja**.

Iz plesa in petja se razvije **dialog, ki je pogoj za dramsko delo**.

Najstarejše grško gledališče je v **Akropoli (Atene)**.

AKROPOLA – **gornji del mesta**, ki je utrjen z obzidjem kjer so imeli svetišče in kasneje gledališče. Gledališče je bilo **polkrožno, dvigajoče se v hrib**, ki je imelo prvotno **lesene sedeže**. Na **plesišču je bil oltar za daritev**. Gledališča so znana po zelo dobri **akustiki**. Igrali so **samo moški**. Uvedli so tudi **hodulje**, da so bili višji. **ZBOR je pel in služil za povezavo med odrom in publiko**.

AMFITEATER – razvije se iz grškega gledališča, ki **ima eliptično obliko**, se prosto dviga v zrak in dvojni obod ponovitve polkroga. Stali so **sredi mesta** in ni več služil za gledališke igre, ampak za **gladiatorske boje**.

MIT O TEBANSKI HIŠI

Mit o tebanski hiši je **pomembno ozadje** za dve **Sofokleganski tragediji**.

Kralj Ojdip je tragedija, ki je pred **zgodba Antigone**.

OBNOVA V ZVEZKU!!!

ANTIGONA

Antigona je **Sofoklejeva**, imenujemo jo tudi **tragedija dveh pravic** in sicer gre za Kreonovo pravico **spoštovati zakon** in za Antigonino pravico, ki izhaja iz **nenapisanih zakonov bogov** – Kreon ne dovoli pokopati Polinejevega trupla, Antigona pa ga pokoplje zaradi ljubezni do brata.

ZGRADBA TRAGEDIJE:

- zasnova
- zaplet
- vrh
- razplet
- razsnova

ZASNOVA – je nagovor Antigone, ki nagovori sestro Ismeno, da bi pokopali brata

ZAPLET – Kreon prepove pokopati in napove smrtno kazen za kršilca. Antigono obsodi na smrt

VRH – Antigonino slovo od življenja

RAZSNOVA – Kreon se posvetuje z Teirezijasom in sklene oprostiti Antigoni, toda pride prepozno

RAZSNOVA – Antigona se obesi, Hajmon (njen zaročenec) se ubije

Kreon preživi, ampak je zlomljen psihično in fizično.

Glavna oseba v tragediji je **Kreon**. On je tisti, ki nosi kazen, za svoje ne človeško prepoved, on prepoved postavi in on je tisti, ki je ves čas na odru.

Glavni junak pa je **Antigona**, ker žrtvuje svoje življenje za ljubezen, za idejo, za katero trpi, zaradi katere si pridobi našo naklonjenost.

Ali lahko v tragediji govorimo o Antigonini krivdi?

Ne, ker je ravnala po **volji bogov** in ker je dejanje naredila **zaradi ljubezni**. Ljubezen med Antigono in Haimonom ni posebej prikazana, ker bi se drugače **razbila ENOTNOST DOGAJANJA**.

ENOTNOST DOGAJANJA – da si sledijo dogodki, ki so vsebinsko povezani in predstavljajo le eno dogajanje

Glavno dogajanje v Antigoni je **konflikt med Kreonom in Antigono**.

KATAZA – **Aristotlev pojem** (bil je grški filozof, ki je veliko pisal o pravilih umetnosti), ki pomeni da mora literatura ljudi **očistiti tega kar je v njih slabega in jih s tem vzgajati, po drugi strani pa naj bi jih osvobodila premočnih čustev in dosegla ravnovesje**.

GRŠKA LIRIKA

Grška lirika se razvije **iz epa**, zato je sprva verz **zveza heksametra in pentametra**.

- **HEKSAMETER** – 6.stopic
- **PENTAMETER** – 5.stopic

Kasneje se razvije melično pesništvo.

MELIS – PESEM

Pesem so vedno **spremljali na glasbilih**.

TEMATIKA – različno (*ljubezensko, pivsko, ...*)

SAPFO

Grška pesnica

Melodično pesništvo

Prva evropska pesnica.

Opevala je predvsem **prijateljstvo z dekleti.**

Živela je na **otoku Lesbos** in s svojim pesmimi, ki naj bi jih bilo za 9 knjig, je svojemu otoku prinesla slavo.

Zaradi poezije je morala v **izgnanstvo**. Po vrnitvi odpre **šolo za dekleta.**

Veliko legend o Sapfo kroži prav zaradi zavidanja slave, kajti ženske niso bele **nikjer tako svobodne kot na Lesbosu.**

Njene pesmi so **prežete z bolečino, so strastne, v časih tudi tragične.** V tem so **presegale takratne moške pesmi.** Sapfo je pisala tudi **svatovske pesmi za svoja dekleta.**

ANAKREON

Nekaj let **mlajši od Sapfo**.

Po značaju svoje lirike pa **skoraj nasproten**.

Lahkotna in igriva ljubezenska poezija, velikokrat **z vinskimi motivi**.

Glavna tema ni strast, ampak **užitek**.

S svojo poezijo je spodbudil veliko **posnemalcev**, po njem se zgleduje tudi **Prešeren**.

Tak tip poezije imenujemo **ANAKREONIKA**.

RIMSKA KNJIŽEVNOST

- nastanek v močni **odvisnosti od grške**
- začne se s **prevosi** (najprej Odiseje)
- od **240 pr.n.št. – 476 n.št.**
- prevzeli so **kulturo, mitologijo, umetnost in znanost**
- velik vpliv na **Evropo**

Veliko večjo možnost širjenja ima zaradi **LATINŠČINE** – **uradni jezik cerkve.**

Književnost je lahko spoznal vsak, ki se je šolal.

MITOLOŠKO OZADJE RIMA V ZVEZKU !!!

EPIKA

Že prevod Odiseje kaže na veliko zanimanje za ep.

Vrh rimske epike pa predstavlja **ENEIDA** (Vergil), ki pa je **posnemala Iliado in Odisejo**.

PRVI DEL epa ustreza **Odiseji**, opisuje popotovanje Eneida, ki išče novo domovino.

DRUGI DEL epa pa ustreza **Iliadi**, saj se mora Enej boriti z Italskimi plemeni, da zavzame ozemlje Italije.

Vsebinsko in oblikovno nadaljuje **Homersko epsko pripoved**. Verzi so **heksametr**. Novo v Eneidi je **nacionalna nota**, saj je Vergil s svojim junakom Enejem proslavil začetek Rima in Rimskega imperija. Eneida je **NACIONALNI** ep.

Ep je češčena oblika, saj je ustrezal teokratni družbi. Junaški značaj je predstavljal zahtevano moralo.

TITUS PLAUTUS

(PLAVT)

- **Kmediograf**
- **21 komedij**
- **komedija Dvojčka**

Grška komedija – 5. stol.pr.n.št.:

- **STARA**
- **NOVA**

1. **STARA** – Satira **javnega življenja**
2. **NOVA** – Smešnost gradi na zgodbi, ki je **polna presenečenj, obratov, spletk in pa smešne ima tudi stalne tipe**, kar pomeni da je v vsaki komediji nekdo iz kogar se norčujemo.

Plavt posnema novo grško komedijo.

KOMEDIJA – gr. besede komust oda = bučno slovje pesmi

Komedija nastane iz veselega petja v čast Dionizu (bog vina in plodnosti)

SESTAVA KOMEDIJE:

- Komičnost
- Vedrina
- Satiričnost

2.vrsti komedije

- smešni značaj - **KARAKTERNA KOMEDIJA** (Mr. Bean)
- smešna situacija - **situacijska komedija**

Plavrt je delal v **gledališki potujoči skupini**.

Igral je požrešnega junaka z všiljeno glavo. Zato si je pridobil vzdevek Maccius – bedak.

S komedijami je uspek v življenju.

Plaut je obdržal **grška imena** in pod to krinko je **smešil Rimljane**.

DVOJČKA

Dvojčka je komedija, ki temelji ne situacijski komediji. Ta izhaja predvsem iz dejstva, da osebe zamenjujejo enega dvojačka za drugega. Menehmus I in Menehmus II sta dvojčka, podobna drug drugemu na las, a od mladih let ločena. Menehmus II pride v mesto Epidamnus, kjer živi Menehmus I poročen z »matrono«. Bratov ažena in tast imata Mehmena II za njenega moža. Menehmus II to zanika, zato domnevata, da je zblaznel.

Komedija Dvojčka je **SOCIALNA KOMEDIJA**.

Ta komedija sloni na **sočnih izrazih in primerjavah**.

Najbolj sočne izraze v prizoru uporabljaj Menehmus II.

Napr.: stekla psica, umazan kozel

Plavt ima velik vpliv na obdobje **renesanse** – na obdobje **Shakespeara**, ki po zgledu Dvojčkov napiše **Komedijo zmešnjav**.

RIMSKA LIRIKA

Lirike Rimljani **niso cenili**. Graditev imperija, vojaška disciplina, politična uveljavitev, so bile ne ugodne okoliščine za razcvet pesništva.

Pesnika so imenovali **pisarja**.

Prve pesmi imenujejo **LUDI** – igračkanje, otročarije

Stari Rimljani na začetku **nimajo boga umetnosti**.

Razcvet lirika doživi **l. 60 pr.n.št.** – pojavijo se **novi pesniki** (Katul)

Za **NOVE PESNIKE** je značilno, da je to generacija ki je **žejna življenja**, ter **sita vojne, krvi**.

KATUL

NOVO :

- opevanje **individualne ljubezni**
- žensko povzdiguje v **ljubljen objekt – opevan objekt**
- ženska postane simbol **hrepenenja – v njen vidi uresničitev sanj**

Po **nesrečni ljubezni** z Klodijo nastanejo Katulove najlepše pesmi – namenjene njej – njo preimenuje v **Lesbijo**. Katul z Lesbijo ustvari izgled, ki ga prevzame **Prešeren z Julijo**.

Zgledoval se je po **grški liriki**.

BLAGOSLOV LJUBEZNI

TEMATIKA: *ljubezenska*

primera/komparacija

nagovor

metonomija

epifora – ponovitev na koncu verza

(anafora – ponovitev na začetku verza)

HORAC

Pridobil si je sloves kot **dvorni pevec**.

Cesarju je izkazoval vdanost tako da ga je **slavil v pesmi**.

Zgleduje se po **Starih Grkih in po Anakreonu**, ki je opisoval užitke v vinu in ljubezni.

Je avtor, ki izpoveduje **užitk trenutka, ki hitro mine**.

EPODA – je pesem iz **dvovrstičnih kitic**, ki imajo po **dva ne enaka verza**. Naslov pesmi se nanaša **na obliko**.

Lirski subjekt (glavna oseba) – *pesnik, ki se izpoveduje*
- *prisoten je v vsaki pesmi in je pesnik sam*